

естетически проблеми, които естествено се преплитат и осветляват в неделната връзка с революционната дейност на поета комунист, отдал живота си за един нов свят на хуманизъм и справедливост.

В заключение трябва да подчертаем безспорния

творчески принос на тази научна конференция не само в развитието на съвременното ващарознание, но и на съвременната литературоведска наука като цяло.

Виолета Кунева

ДИСКУСИЯ „ОСНОВНИ ЕТАПИ, ПРОЦЕСИ И ТЕНДЕНЦИИ В СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД 9. IX. 1944 г. И ТЯХНАТА ЛИТЕРАТУРНО-КРИТИЧЕСКА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ“

На 12 и 13 декември 1989 г. в София се проведе дискусия на тема „Основни етапи, процеси и тенденции в съвременната българска литература след 9. IX. 1944 г. и тяхната литературно-критическа интерпретация“. Тя бе организирана от секцията по съвременна българска литература на Института за литература и предвиждаше участието на широк кръг литератори от цялата страна. Гости от чужбина бяха проф. Тереза Домбек и Войцех Галонзка от Полша и Норберт Рандов от ГДР.

След откриването на дискусията от водещия Ал. Йорданов за кратко въстъпително изложение взе думата проф. д-р Б. Ничев, директор на Института за литература. Като изтъкна научните постижения на института, той обърна внимание и на съществуващия досега академичен монополизъм, налагащ „вето“ върху изследването на немалко проблеми и пречещ да бъдат постигнати по-значителни синтети в литературно-научната дейност. Според проф. Б. Ничев именно в настоящия момент развитието на съвременната ни литература представлява много актуална тема — с така наречените бели петна и замълчани проблеми в нея, с пленумната ѝ периодизация, с етатизацията и редица други проблеми. Нашата съвременна литература не бе оставена на своите, условно казано, иманентни закономерности на развитие, а понятията за естетическата ѝ същност бяха разколебани. Във връзка с това в нея настъпиха промени, които сега трябва да бъдат отчетени; такива промени се очертават и в редица институции, пряко свързани с литературата — като критиката например, чиято стойности и преценки до голяма степен бяха загубили значението си.

В разглеждания период би трябвало да се подчертае едно основно разграничение. От една страна, съществува литературен процес, който, въпреки стагнацията, не замира и върши своето, доколкото може; от друга страна, налице е една административно-ведомствена дейност, свързана с редица институции, която „фабрикува“ ценности и оказва силно влияние на самия литературен процес. При оценката на литературата следователно занаятът ще трябва да се работи с две основни понятия, които досега се приемаха като синоними — литературен процес и литературен живот.

Проф. д-р Боян Ничев заключи: въпросите са изключително важни и тежърва трябва да бъдат поставяни, класифицирани и решавани.

Върху въпроса за взаимоотношенията между литературния живот и литературния процес се спира и Ал. Йорданов. Той припомни, че вследствие поврата в политическия живот в нашата страна се

стигна до конструирането на нов модел на литературен живот, подчинен на нелитературни съображения, и проследи процесите, настъпили като резултат — нарушаването и разрушаването на връзката между литературна традиция и съвременен литературен живот, крайна идеологизация на литературата, откриване на безкрайни възможности пред конюнктурата и потискане на таланти, резки деформации в литературния живот. Като особено вредно бе посочено изкуственото привнасяне у нас на теорията за социалистическия реализъм, довело до духовна стагнация в литературния живот, до репресии срещу редица поети, писатели и критици, до тенденциозно фалшифициране на националната ни литературна история. Във връзка с тези въпроси според Ал. Йорданов особено внимание би трябвало да се обърне в частност на мита за априлското поколение в нашата литература — да бъдат проучени основно причините за неговата трагедия.

Проф. Ат. Натеv призова всички литератори да се опита сега, когато в прилива на чувства се очертава недостиг на мислене, да направят всичко, за да се установят на една уравновесена позиция. От нея и с нейните предимства би трябвало да се пристъпи преди всичко към възвръщането на литературната памет — да се анализират задълбочено драмите на онези наши големи писатели от близкото минало, принудени да се съобразяват с конюнктурата, но въпреки това търсещи новото и модерното; да се потърси стойността в нашата литература, независимо от начина, по който е възприемано и оценявано от официалните институции и институции.

Със свое виждане за непосредствените задачи в момента към дискусията се присъедини проф. д-р Елка Константинова. Като особено важен проблем, стоящ пред литераторите, тя посочи фактологическото възкресяване на епохата — със сериозна работа върху архивите и литературната периодика. Цялата ни съвременна литература подлежи на препрочит и нов анализ и оценка — но свободни и без досегашното съзнателно бягство от съвременните литературни проблеми. В рамките на тези по-общ изисквания бе подчертан един съществен конкретен въпрос — за колективното и личното участие в живота и литературата и разрушаването на колектива като среда, в която се изявява личността, а във връзка с това — за деградацията на така наречения положителен герой в нашата литература.

Във връзка с така очертаните се тематични кръгове живо участие в дискусията със свои виждания и постановки взеха Енчо Мутафов, който говори

за митологизацията на някои литературни понятия; Ваня Бояджиева — с анализ на причините за инкриминирането на редица драми от Радко Радков, Иван Радоев, Стефан Цанев и Йордан Радичков; Стефан Влахов-Мицов, който проследи последствията от сектантския уклон след левите интелегенти отпреди 9. IX. 1944 г. до наши дни. Александър Панов се спира подробно на проблемите за етатизма в нашата литература, за нейната крайна идеологизация, за еkleктизма в печата, литературата и в целия ни културен живот. Тема на изказването на Сергей Райков бе отчуждението между критическо съзнание, критически език, собствен критически текст, интерпретиран текст и действителност.

Разговорът за взаимоотношенията между литературен живот и литературен процес бе подхванат отново от проф. Тончо Жечев. Според него една от особеностите на периода е, че всички стойности, големи произведения се посрещнаха зле от официалната номенклатурна критика; през изминалите 45 години почти всички значителни автори се утвърдиха не благодарение на държавното меценатство, не вследствие етатизацията на нашата литература, а въпреки тях.

Оживление в дискусиата внесоха поставените от проф. Васил Колевски няколко конкретни въпроса, отнасящи се до политизацията и идеологизацията на литературата, а в крайна сметка — до социалистическия реализъм. В репликата, която последва незабавно и се превърна в обстойно изказване, ст. н. с. Сабина Белиева подчерта, че поставянето на методологически рамки на литературното развитие, — в случая чрез социалистическия реализъм, — когато има за резултат въвеждането на един-единствен контролно-надзорен орган, който се превръща в абсолютен критерий за правилността или неправилността на дадена

естетическа позиция, води до недопустим нормативизъм в литературата, до дехуманизирането ѝ. В същия смисъл бяха и останалите изказвания по този въпрос.

В разгара на споровете навреме и трезво се намеси ст. н. с. Магдалена Шишкова, която отново изрази мнението, че не трябва да се прекалява с емоциите, че е необходимо от една по-уравновесена позиция да се търси диференциран подход при предстоящото разглеждане на проблемите — по десетилетия, по процеси и тенденции, по тематичен и жанров признак.

Особено интересно бе изказването на Михаил Неделчев. Той посочи като следствие от кризата на официалната идеология създадените от нея няколко основни идеологически митологеми, формирани впоследствие в българското литературно-историческо съзнание: митологемата за Септемврийското въстание от 1923 г. като героично събитие за народа ни; митологемата за априлското поколение; митологемата за големия социален роман като изоморфна литературна форма за стабилзацията на нашето общество; митологемата за преобращението — за преобразяването на редица наши известни писатели чрез възвръщането им към по-високото равнище на предишни техни творби или етапи в творчеството им.

В разговорите и споровете се включваха активно и проф. Тереза Домбек, Петър Велчев, Светлозар Жекон, Владимир Янев, Владимир Торманов.

Закривайки дискусиата, Ал. Йорданов отбеляза, че тя е само началото на поредица от подобни срещи и изрази надежда, че те ще се провеждат също така активно и делово.

Богомил Попов